

Slovník základných pojmov používaných v Cielei Európa

Tento slovník vysvetľuje 16 kľúčových pojmov, ktoré sa používajú vo vzdelávacom nástroji Cieľ Európa.¹ Ucelenejšie a právne presné definície nájdete v [Slovníku EMN](#)² a [Kľúčových migračných pojmov Medzinárodnej organizácie pre migráciu](#)³. Odkazy pod každým pojmom, ktoré uvádzame nižšie, navrhujú ďalšie zdroje informácií v angličtine.

1. Žiadateľ o azyl a utečenec
2. Únik mozgov
3. Detenčné centrá
4. Diskriminácia
5. Európsky komisár pre vnútorné záležitosti
6. Kompenzácia hostiteľskej krajiny
7. Integrácia imigrantov
8. Neregulárna migrácia
9. Verejná mienka o migrácii
10. Legálne možnosti migrácie
11. Legalizácia / Amnestia
12. Programy presídľovania
13. Návrat
14. Schengenský priestor
15. Prevádzachstvo a obchodovanie s migrantmi
16. Agentúra OSN pre utečencov (UNHCR)

¹ Verzia na tlač a hranie (print-and-play) a dodatočné informácie o aktivite sú k dispozícii na destinationeurope.uni.lu.

² [EMN Asylum and Migration Glossary \(europa.eu\)](#) Slovník EMN vo verzii 6.0 si môžete stiahnuť aj ako mobilnú aplikáciu v angličtine, fínčine, nemčine, taliančine a lotyštine pre [Android](#) a [iOS](#) používateľov.

³ <https://www.iom.int/key-migration-terms>

1. Žiadateľ o azyl a utečenec⁴

Žiadatelia o azyl sú ľudia, ktorí formálne požiadajú o medzinárodnú ochranu v inej krajine, pretože sa obávajú, že ich život v ich domovskej krajine je v ohrození. Medzinárodné právo uznáva nasledujúce dôvody na udelenie štatútu utečenca: strach z prenasledovania na základe etnickej príslušnosti, náboženstva, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo politického názoru. Nie každý žiadateľ o azyl bude uznaný za **utečenca**, ale každý uznaný **utečenec** bol pôvodne **žiadateľom o azyl**.

Úplná definícia pojmu *utečenec* v Dohovore o právnom postavení utečencov z roku 1951 (Ženevský dohovor) a v Protokole týkajúcom sa právneho postavenia utečencov z roku 1967 je na s. 14-16: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

Najnovšie údaje o žiadateľoch o azyl a osobách, ktorým bolo priznané postavenie utečenca v EÚ: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

Globálne údaje o utečencoch a žiadateľoch o azyl od Agentúry OSN pre utečencov (UNHCR): <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>

2. Únik mozgov

Situácia, keď krajina stráca veľa, najmä kvalifikovaných pracovníkov v konkrétnom povolání alebo hospodárskom odvetví, pretože emigrujú za prácou do inej krajiny. Ak napríklad príliš veľa zdravotných sestier odíde pracovať do zahraničia, mohlo by to byť problémom pre nemocnice a pacientov v ich krajine pôvodu. Ak sa však migranti vrátia domov s novými zručnosťami, môže to mať na ich krajinu pôvodu pozitívny vplyv. Ich domovská krajina tiež benefituje z peňazí, ktoré posielajú svojim rodinám (tzv. **remitencie**) a z iných foriem investícií.

Najnovšie údaje zhromaždené Globálnym znalostným partnerstvom v oblasti migrácie a rozvoja (vo Svetovej banke) o remitenciách, ktoré migranti posielajú do svojich domovských krajín: <https://www.knomad.org/data/remittances>

3. Detenčné centrá⁵

V kontexte EÚ ide o špecializované zariadenia, ktoré zadržávajú ľudí z krajín mimo EÚ, ktorí majú byť vrátení do svojej krajiny pôvodu. Migranti sú zaisťovaní v týchto uzavretých centrách, najmä ak je riziko, že by sa mohli pokúsiť utiecť alebo sa inak snažili vyhnúť návratu. Podľa medzinárodného práva v oblasti ľudských práv by sa detencia (zaistenie) v kontexte migrácie mala využívať len ako posledná možnosť, keď nie je možné uplatniť alternatívne riešenie.

⁴ V slovenskom právnom poriadku bol pojem utečenec nahradený pojmom azylant (pozn. prekladateľa)

⁵ V Slovenskej republike pojem detenčné centrá poznáme pod názvom Útvary policajného zaistenia pre cudzincov ÚPZC (pozn. prekladateľa)

Najnovšie údaje o počte migrantov zaistených v rôznych krajinách zhromaždené neziskovou organizáciou Global Detention Project: <https://www.globaldetentionproject.org/regions-subregions/europe>

4. Diskriminácia

Situácia, keď sa s jednou osobou zaobchádza horšie ako s inou osobou v porovnateľnej situácii z dôvodov ako je etnický pôvod, štátna príslušnosť alebo migračný status. Je preukázané, že migranti a ich potomkovia čelia diskriminácii v celej EÚ a to vo všetkých oblastiach života, najčastejšie pri hľadaní práce a bývania.

Výsledky prieskumu Agentúry Európskej únie pre základné práva (FRA) o menšinách a diskriminácii v EÚ z roku 2017: <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-main-results>

5. Európsky komisár pre vnútorné záležitosti

Je členom Európskej komisie a zodpovedá za navrhovanie a vykonávanie migračnej politiky EÚ. Poslaním komisára EÚ pre vnútorné záležitosti na obdobie rokov 2019 až 2024 je nájsť spoločný základ medzi členskými štátmi EÚ a iniciovať nový začiatok v oblasti migrácie a azylu, ktorý by mohol zjednotiť krajiny EÚ v rámci spoločných hodnôt a humanitárnej zodpovednosti.

Ylva Johansson je komisárkou EÚ pre vnútorné záležitosti na obdobie 2019 – 2024. Viac o jej povinnostiach a najnovších krokoch: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson_en

6. Kompenzácia hostiteľskej krajiny

Myšlienka, že krajiny mimo EÚ by mohli dostať určitú formu finančnej kompenzácie od EÚ alebo získať ľahší prístup do EÚ pre svojich občanov v prípade, že sú ochotné prijať neregulárnych migrantov a žiadateľov o azyl, ktorých EÚ poslala naspäť. Nejde o oficiálnu politiku EÚ, ktorú by systematicky uplatňovala pri riadení migrácie. Skôr sa prejavuje tak, že niektoré krajiny EÚ rokujú s krajinami pôvodu alebo tranzitu migrantov, aby posilnili ich kontrolu hraníc.

Viac o rôznych aspektoch tejto praxe v Európe a iných častiach sveta:

<https://www.chathamhouse.org/2020/10/what-externalization-and-why-it-threat-refugees>

7. Integrácia imigrantov

Proces vzájomnej adaptácie migrantov a spoločností, v ktorých žijú. Migranti sú začlenení do sociálneho, hospodárskeho, kultúrneho a politického života hostiteľskej komunity, ktorá sa tiež mení v dôsledku ich prítomnosti. Integrácia znamená súbor spoločných zodpovedností pre migrantov a komunity, v ktorých sa usadili. Nemusí to vždy znamenať trvalý pobyt imigrantov (pristáhalcov). Kľúčovými prvkami integrácie sú prístup migrantov k rôznym druhom práv a služieb ako je vzdelávanie a trh práce, ako aj uznanie základného súboru hodnôt, ktoré spájajú migrantov a hostiteľské komunity

Porovnávací prehľad rôznych rozmerov integrácie a integračných politík v EÚ a mnohých ďalších krajinách nájdete na interaktívnej webovej stránke MIPEX: Index politik integrácie migrantov: <https://www.mipex.eu>

8. Neregulárna migrácia

Je cezhraničný pohyb osôb, ktorý sa uskutočňuje mimo zákonov upravujúcich vstup do tranzitnej alebo cieľovej krajiny. Skutočnosť, že niektorí ľudia migrujú mimo oficiálne uznaných migračných možností, neznamená, že štáty, cez ktoré prechádzajú alebo sa v nich usadia, nemajú povinnosť chrániť ich práva. Utečenci, obeť obchodovania s ľuďmi alebo maloletí bez sprievodu môžu byť medzi ľuďmi, ktorí využívajú neregulárne spôsoby migrácie. Podľa medzinárodného práva musia štáty poskytnúť prístup k medzinárodnej ochrane žiadateľom o azyl, ktorí utekajú pred prenasledovaním, konfliktom alebo všeobecným násilím. Okrem toho medzinárodné právo chráni utečencov pred potrestaním za neoprávnený vstup alebo pobyt, ak cestovali z miesta, kde boli v ohrození.

Údaje o neregulárnej migrácii nájdete na Portáli údajov o migrácii Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM): <https://migrationdataportal.org/themes/irregular-migration>

9. Verejná mienka o migrácii

Postoje k migrantom a imigrácii (pristáhovalectvu) sú zakorenené v hodnotách jednotlivcov a ich všeobecnom pohľade na svet. Hoci verejnosť nemusí mať presné informácie o počte a profile migrantov žijúcich v ich krajine, ich názor na migráciu môže formovať vládne politiky a môže dokonca ovplyvniť výsledky volieb. Verejná mienka o migrácii má vplyv aj na prostredie, do ktorého sa migranti integrujú v hostiteľskej komunite.

Mnohé krajiny zhromažďujú údaje o postojoch verejnosti voči migrácii a tieto údaje môžu byť užitočným ukazovateľom otvorenosti alebo uzavretosti prijímajúcich spoločností pred imigráciou. Možno je prekvapujúce, že nedávne údaje Eurobarometra ukazujú, že v bohatších krajinách EÚ približne polovica ľudí nie je ani za, ani proti migrácii, ale niekde v strede. Protimigrantské postoje zvyknú byť najsilnejšie v krajinách s najmenším počtom migrantov, kde ľudia nemajú osobné skúsenosti s imigrantami, ale môžu mať silnejšie pocity neistoty a straty kontroly nad vlastnou ekonomickou alebo sociálnou situáciou.

Prehľad rôznych prieskumov verejnej mienky o imigrácii nájdete na Portáli údajov o migrácii Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM): <https://migrationdataportal.org/themes/public-opinion-migration>

Dve nedávne štúdie na túto tému, ktoré zahŕňajú údaje o krajinách EÚ, nájdete na:

- Publikácia Inštitútu pre zámorský rozvoj: Postoje verejnosti k imigrácii a imigrantom z roku 2020: <https://odi.org/en/publications/public-attitudes-towards-immigration-and-immigrants-what-people-think-why-and-how-to-influence-them/>
- Štúdia Friedrich Ebert Stiftung: Stále rozdelená, ale otvorenejšia: Mapovanie európskych postojov k migrácii pred migračnou krízou a po nej z roku 2019: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/still-divided-but-more-open-mapping-european-attitudes-towards-migration-before-and-after-the-migration-crisis>

10. Legálne možnosti migrácie

Legálna migrácia je v súlade s právnymi predpismi krajiny pôvodu, tranzitu a cieľovej krajiny. V členských štátoch EÚ existujú špeciálne schémy, ktoré umožňujú oprávneným osobám legálne migrovať z krajín mimo EÚ, ak splnia určité podmienky a niekedy len na vymedzené obdobie. Napríklad migrácia za účelom práce, vzdelávania alebo zlúčenia rodiny. Ďalšie možnosti legálnej migrácie reagujú na potreby ľudí v zraniteľných situáciách ako sú utečenci či ľudia nútení opustiť svoju krajinu v dôsledku prírodných katastrof, nepriaznivých účinkov zmeny klímy alebo zhoršovania životného prostredia. Medzi príklady možností pre spomínaných migrantov v zraniteľných situáciách patria humanitárne víza a programy prijímania osôb z humanitárnych dôvodov, programy súkromného sponzorstva, schémy zlučovania rodín alebo evakuácie zo zdravotných dôvodov. Vytváranie legálnych migračných ciest sa často považuje za alternatívu neregulárnej migrácie.

Viac informácií o legálnej migrácii do EÚ nájdete v brífingu Výskumnej služby Európskeho parlamentu z roku 2019:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI\(2019\)63559_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI(2019)63559_EN.pdf)

11. Legalizácia / Amnestia

V kontexte EÚ je regularizácia postupom štátu, na základe ktorého môžu štátni príslušníci z krajín mimo EÚ, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území EÚ, požiadať o oprávnený pobyt v hostiteľskej krajine. Ak sú možnosti legálnej migrácie z krajín mimo EÚ obmedzené, ale pretrváva výrazný dopyt po pracovnej sile z radov migrantov, tí si môžu nájsť cestu do krajiny neregulárne, čo zvyčajne vedie k zvýšeniu počtu neregulárnych migrantov žijúcich v danej krajine. Výnimočne, ako je napríklad situácia spôsobená pandémiou COVID-19, sa migranti, ktorí predtým mali v krajine oprávnený pobyt, môžu ocitnúť v neistej situácii a prípadne stratiť právo zdržiavať sa v krajine.

Na riešenie takýchto výziev sa niektoré vlády rozhodnú stanoviť určité podmienky, za ktorých môžu neregulárni migranti získať legálne postavenie. Toto je však kontroverzné riešenie. Na jednej strane je presun zahraničných pracovníkov z neoficiálneho do oficiálneho zamestnania prospešný tak pre pracujúcich, ako aj pre hostiteľskú spoločnosť. Na druhej strane by sa to mohlo považovať za odmeňovanie neregulárnej migrácie a za nespravodlivé z pohľadu tých migrantov, ktorí čakajú na príchod do EÚ legálnymi spôsobmi.

Viac informácií o nelegálnom zamestnávaní zahraničných pracovníkov v rôznych krajinách nájdete v OECD International Migration Outlook z roku 2018 na stranách 176, 178 a 186: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en#page1

12. Programy presídľovania

V kontexte EÚ ide o dobrovoľné programy, v rámci ktorých krajiny EÚ poskytujú medzinárodnú ochranu na svojom území utečencom a vysídleným osobám, ktoré Úrad Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov (UNHCR) identifikoval ako oprávnené na presídlenie. V globálnom kontexte, je presídľovanie spôsob, ako chrániť utečencov, ktorí nemajú možnosť integrovať sa na miestnej úrovni alebo sa vrátiť do svojej domovskej krajiny. Presídľovanie zahŕňa výber a presun utečencov zo štátu, v ktorom hľadali ochranu, do tretieho štátu, ktorý súhlasil s ich prijatím – ako utečencov – so štatútom trvalého pobytu. Tento štatút im a ich blízkym rodinným príslušníkom poskytuje ochranu a prístup k právam, aké majú štátni príslušníci krajiny presídlenia. Mali by mať tiež možnosť stať sa nakoniec občanmi krajiny, ktorá ich presídlila.

Viac informácií o presídľovaní utečencov v EÚ nájdete v správe Európskeho parlamentu z roku 2019:

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)_589859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)_589859)

Globálne údaje o presídľovaní vykonávanom Agentúrou OSN pre utečencov (UNHCR): <https://www.unhcr.org/resettlement-data.html?query=resettlement>

13. Návrat

Pohyb migranta z hostiteľskej krajiny späť do krajiny pôvodu, krajiny štátnej príslušnosti alebo obvyklého pobytu, po strávení dlhšieho obdobia v hostiteľskej krajine. Návraty môžu byť dobrovoľné alebo nútené, asistované alebo samovoľné. Štát má právo rozhodnúť, kto vstúpi na jeho územie a zostane na ňom. Štát teda môže migrantov zo svojho územia odsunúť, ale právomoci štátu v tejto súvislosti obmedzuje niekoľko zásad medzinárodného práva, najmä zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia (non-refoulement). Zákaz vyhostenia alebo vrátenia je zásada, ktorá zakazuje štátom vrátiť osobu do krajiny, v ktorej by bol ohrozený jej život alebo sloboda. Medzinárodné právo stanovuje aj štandardy týkajúce sa spôsobu takýchto odsunov. Mali by zachovávať dôstojnosť jednotlivca a použitie sily by malo byť výnimočné a obmedzené na to, čo je primerane nevyhnutné. Nikdy by nemali ohrozovať život alebo fyzickú integritu jednotlivca.

Najnovšie údaje za EÚ27 o presadzovaní imigračnej legislatívy vrátane oblasti návratov: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation?oldid=264452#Returns_of_non-EU_citizens

Globálne údaje o návratovej migrácii so zameraním na dobrovoľný návrat nájdete na Portáli migračných údajov Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM): <https://migrationdataportal.org/themes/return-migration>

14. Schengenský priestor

Ide o oblasť, ktorá v súčasnosti zahŕňa väčšinu krajín EÚ a niektoré krajiny mimo EÚ (viď *mapu* priloženú v *Cieli Európa*). Za normálnych okolností sa kontroly na vnútorných hraniciach medzi krajinami, ktoré sú súčasťou schengenského priestoru, nevykonávajú. Občania EÚ a všetci, ktorí sa oprávnené zdržiavajú v EÚ vrátane štátnych príslušníkov krajín mimo EÚ, sa môžu voľne pohybovať bez toho, aby podliehali hraničným kontrolám. Kódex schengenských hraníc umožňuje členským štátom dočasne obnoviť kontrolu vnútorných hraníc v prípade závažného ohrozenia verejného poriadku alebo vnútornej bezpečnosti. Má sa však použiť len v krajnom prípade a to pri výnimočných situáciách a len na obmedzený čas.

Viac informácií o schengenskom priestore, krajinách, na ktoré sa vzťahuje, a súvisiacich politikách nájdete na webovej stránke Európskej komisie: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en

15. Prevádzachtvo a obchodovanie s migrantmi

Medzinárodné právo definuje **prevádzachtvo** migrantov ako sprostredkovanie neoprávneného vstupu osoby do štátu, ktorého nie je štátnym príslušníkom ani v ktorom nemá trvalý pobyt. Takýto vstup sa organizuje s cieľom získať finančný alebo iný materiálny benefit. **Prevádzachtvo** je zvyčajne konsenzuálne a uskutočňuje sa cezhranične. Niekedy sa zamieňa s **obchodovaním s ľuďmi**. Existuje medzi nimi veľa podobností, ale na rozdiel od **prevádzachtva** zahrňa **obchodovanie s ľuďmi** vážne vykorisťovanie. K **obchodovaniu s ľuďmi** môže dochádzať aj na území jednej krajiny. V praxi však môže byť ťažké stanoviť rozdiel medzi týmito dvomi činmi. K vykorisťovaniu a zneužívaniu migrantov môže dochádzať počas tranzitu alebo na mieste určenia aj keď migranti na začiatku súhlasili. **Prevádzachtvo** môže viesť k **obchodovaniu s ľuďmi**. **Prevádzachtvo** a **obchodovanie s ľuďmi** sa môžu uskutočňovať na rovnakej trase. Dôležitým rozdielom je, že zatiaľ čo **obchodovanie s ľuďmi** sa vo všeobecnosti považuje za trestný čin proti jednotlivcovi, **prevádzachtvo** je zločinom proti štátu.

Podrobnejšie informácie a údaje o prevádzачstve nájdete na Portáli migračných údajov Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM):

<https://migrationdataportal.org/themes/smuggling-migrants>

Opatrenia EÚ proti prevádzачstvu, ktoré vykonáva Európske stredisko Europolu pre boj proti prevádzачstvu nájdete na: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc#fndtn-tabs-0-bottom-1>

16. Agentúra OSN pre utečencov (UNHCR)

Agentúra OSN, ktorá pomáha utečencom, vysídleným komunitám a ľuďom bez štátnej príslušnosti v 135 krajinách.

Viac informácií o organizácii a jej činnosti nájdete na webovej stránke

UNHCR: <https://www.unhcr.org/what-we-do>